

امروزه تخمین زده می‌شود اینترنت قریب به چهار میلیارد کاربر دارد و بیش از دو میلیاردشان از محصولات فیسبوک استفاده می‌کنند. ولی رشد کندتر شده و این غول اجتماعی چشم به جمعیت ۳/۵ میلیارد بدون اینترنت دارد که آن را آمیدی برای آینده‌شان می‌بینند

ذره‌بین

زیرساخت برای کل يك قاره می‌نامم.»

ابعاد برنامه‌های فیسبوک و گستره آن در چند کشور، از دید برخی هشداردهنده است. با این‌که نالیدن از اینترنت رایگان یا ارزان ممکن است عجیب جلوه کند، نگرانی‌ها شامل مواردی است چون ترس از اطلاعات نادرست، احتمال نابود شدن رقابت‌های محلی با دخالت فیسبوک و این‌که فیسبوک با داده‌های گشت‌وگذار افراد در اینترنت چه می‌کند. چیزهایی که فیسبوک چندان سابقه درخشانی در آنها ندارد!

دکتر نوتیاس معتقد است برای این پروژه بررسی‌های دقیقی که لازم است انجام نشده: «افزایش اتصال در کل به نفع محصولات فیسبوک است. فیسبوک روی این مسأله تا حد زیادی شفاف است. مهم‌تر از آن، برای کاربران Free Basics، فیسبوک به صفحه اول اینترنت مبدل می‌شود. این مستقیماً روی جایگاه فیسبوک در بازارهای نوظهور تأثیر دارد.»

خبری از تحسین پروژه

Free Basics نبود،

فیسبوک متهم شد به

«استعمار دیجیتال» و

درست کردن «اینترنت

فقیرانه برای مردم فقیر»

حتی اعتراضات خیابانی

علیه Free Basics در هند

به راه افتاد

هدف فیسبوک
از آوردن اینترنت
به کشورهای فقیر و در حال
توسعه: نوع دوستانه
یا جاه طلبانه؟

رعیت‌های اینترنتی

محمود صادقی

محقق سیستم‌های تعاملی

مارك زاکربرگ مردی است که عادت به شکست ندارد. کسی که يك امپراتوری ۹۰۰ میلیارد دلاری را بنا کرده، اکثر رقبايش را یا خریده یا نابوده کرده و رگولاتورها را کنار زده است. هنگامی که در سال ۲۰۱۵ پروژه‌ای را برای متصل کردن سه و نیم میلیون نفر در سراسر جهان که دسترسی به اینترنت ندارند آغاز کرد، احتمالاً انتظار تحسین به خاطر این اقدامش داشت. این سرویس که ابتدا internet.org نام داشت و سپس Free Basics نامیده شد، دسترسی نامحدود (به تعدادی سایت مشخص) به مردم در هند و کشورهای دیگری در آسیا، آمریکای جنوبی و آفریقا می‌داد. با این کار، مردم بیشتری آنلاین می‌شدند و در این حین فیسبوک هم به کنترل کننده صفحه اول اینترنت برای این جمعیت از کاربران جدید تبدیل می‌شد. پروژه عظیم فیسبوک که می‌توان کاربران آن را به رعیت‌های اینترنتی تشبیه کرد، اکنون در چه مرحله‌ای است و چرا کمتر از آن می‌شنویم؟

← شرکت متصل کننده

خبری از تحسین پروژه Free Basics نبود و واکنش‌ها خلاف انتظار جناب زاکربرگ پیش رفت. فیسبوک متهم شد به «استعمار دیجیتال» و درست کردن «اینترنت فقیرانه برای مردم فقیر» حتی اعتراضات خیابانی علیه Free Basics در هند به راه افتاد، جایی که زاکربرگ برای تبلیغ حرکت بلندپروازانه‌اش به آنجا رفته بود. فشارهای سیاسی که بالا گرفت، در سال ۲۰۱۶ پروژه Free Basics توسط رگولاتورهای هندی غیرقانونی اعلام شد. این افتضاح در آن زمان «بزرگ‌ترین شکست فیسبوک» توصیف شد. اگر به عناوین خبری نگاه کنید، Free Basics و مأموریت فیسبوک برای اتصال دنیا، همه بعد از آن محو شد. ولی واقعیت چیزی که بعدش اتفاق افتاد خیلی متفاوت بود. «پروژه ادامه یافت، البته خیلی محتاطانه‌تر.» این توضیحی است که دکتر توسینت نوتیاس، استاد مرکز مطالعات آفریقا در دانشگاه استنفورد می‌کند. وی ادامه می‌دهد: «در پایان ۲۰۱۵، فیسبوک گزارش داد که Free Basics در ۳۰ کشور اجرایی شده است. امروز می‌گویند در بیش از ۵۵ کشور قابل استفاده است. تنها در آفریقا، من متوجه شدم که پروژه در ۲۹ کشور وجود دارد.»

فیسبوک حالا بی‌سروصدا تر تلاش‌ها را برای اتصال مردم به اینترنت در سراسر دنیا پیشگامی می‌کرد. کار روی تکنولوژی‌ها، نرم‌افزارها، مدل‌های کسب‌وکار موارد دیگر. شرکت Free Basics را تصحیح کرد و کمی از کنترل آن روی این‌که کاربران به چه سایت‌هایی بتوانند بروند کاست. در می ۲۰۲۰ هم جانشینی برای آن، Discover، را اجرا کرد که به

کاربران اجازه يك مستمری روزانه برای رفتن به هر سایتی را بدهد!

علاوه بر اینها، فیسبوک کمک کرده تا هزاران کیلومتر فیبر نوری نصب شود، در توسعه تکنولوژی‌های بی‌سیم فعالیت داشته، از راه اندازی کافی‌نت‌ها حمایت کرده، پهپاد با انرژی خورشیدی را آزمایش کرده است تا بتواند سیگنال‌های اینترنتی را ره کند و در پروژه 2Africa برای ساخت يك سری جدید از کابل‌های زیرآبی برای اتصال قاره آفریقا مشارکت داشته است. دن رابینویچ که از ۲۰۱۸ به عنوان معاون بخش اتصال در فیسبوک تیمی ۳۰۰ نفره را راهبری می‌کند، می‌گوید: «ما دست و پا نمی‌زنیم، بلکه کاملاً متعهد هستیم و در ابعاد فیسبوک نقش ایفا می‌کنیم.» البته از دید او، نیت فیسبوک در این پروژه، کاملاً بشردوستانه است: «در پایه‌ای‌ترین سطح، دلیلی که فیسبوک به اتصال اهمیت می‌دهد، فقط آنلاین کردن مردم بیشتری است. این‌طوری برای مردم شغل ایجاد می‌شود و آموزش گسترش می‌یابد.» در این میان، نقش پررنگ کرونا را هم نباید نادید گرفت: «بحران کرونا این اهمیت را به طریزی برجسته کرد که ما شش ماه قبل تصورش را هم نمی‌کردیم.»

← فیسبوک نوع دوست؟

اشتیاق امثال رابینویچ برای پیشبرد پروژه واضح است، اما کم هستند کسانی که باور کنند این فعالیت‌های فیسبوک واقعا نوع دوستانه باشد. رابینویچ می‌گوید، فیسبوک با میل می‌پذیرد که این اتصالات برای کسب‌وکار خوب است: شرکت، افراد بیشتری را در اینترنت می‌خواهد تا بتواند آنها را با رقابت به سایت‌ها و اپ‌هایش بکشد. این يك برد است. فیسبوک به هیچ شرکت مخابراتی که با آن کار می‌کند مبلغی پرداخت نمی‌کند و ادعا دارد که تلاش می‌کند مدل‌های کسب‌وکار پایدار برای هر برنامه‌اش پیدا کند.

این البته چیزی از جاه‌طلبی قضیه نمی‌کاهد. پروژه 2Africa با هدف احاطه کل قاره آفریقا با فیبرهای نوری زیرآبی، حرکتی عظیم در زیرساخت است که در شرایط عادی تنها در حیطه انحصاری دولت‌ها به شمار می‌رود. بنابراین تعجبی ندارد مدیران فیسبوک از مشارکت در آن هیجان زده باشند. رابینویچ می‌گوید: «2Africa یکی از هیجان‌انگیزترین چیزهایی است که من تا به حال دیده‌ام. پروژه‌ای واقعا کلان است! این حرکت تأثیری چندین دهه‌ای خواهد داشت. ما داریم چیزی را شتاب می‌دهیم که من نامش را توسعه عقب‌افتاده در

پروژه 2Africa با هدف
احاطه کل قاره آفریقا
با فیبرهای نوری
زیرآبی، حرکتی عظیم
در زیرساخت است که
در شرایط عادی تنها
در حیطه انحصاری
دولت‌ها به شمار
می‌رود. بنابراین تعجبی
ندارد مدیران فیسبوک
از مشارکت در آن
هیجان زده باشند

هیولای ساکت

پیشتر، در سال ۲۰۱۶ نگرانی‌های مشابه آنچه ذکر شد کافی بود تا اعتراض‌ها را در هند به راه بیندازد و گروه‌های مردمی را در دیگر نقاط جهان فعال کند. پس حالا چه شده که این فریادها این قدر ساکت شده؟ اتفاقات بسیاری در حال رخ دادن است. طبق نظر دکتر انری فان دراشپوی، از محققان مرکز تحقیقات ICT آفریقا، از جمله این اتفاقات آن است که در آفریقا فعالان اغلب مشغول مبارزه با قطعی‌های اینترنت و مشکلات اتصالی هستند. این مبارزات هم به این راحتی در رسانه‌های غربی و از آن محدودتر هندی، منعکس نمی‌شود. پیچیدگی دیگری هم است: «بسیاری از فعالان مدنی آفریقایی خودشان توسط فیسبوک حمایت مالی می‌شوند!» به گفته او، لابی‌های نرم و سخت زیادی در این قاره در جریان است. دلیل این موفقیت فیسبوک به راهکار ساکت‌تر بازمی‌گردد. شرکت، بی‌هیاهو حتی به هند هم برگشته، با يك حرکت جدید برای نصب‌هات اسپات‌های عمومی وای‌فای به نام Express Wi-Fi رابینویچ می‌گوید: «ما در حال کار با همکاران محلی هستیم که سرویس اینترنت را به مناطق سخت‌تر می‌رسانند.»

امروزه تخمین زده می‌شود اینترنت، قریب به چهار میلیارد کاربر دارد و بیش از دو میلیاردشان از محصولات فیسبوک استفاده می‌کنند. ولی رشد کندتر شده و این غول اجتماعی چشم به ۳/۵ میلیارد نفر بدون اینترنت دارد که آن را آمیدی برای آینده‌شان می‌بینند. انری فان دراشپوی این‌طور نتیجه می‌گیرد: «من فکر می‌کنم آنها احتمالاً این پروژه را برای کسب‌وکارشان انجام می‌دهند و این مشکلی ندارد. ولی به هر حال در مورد آن صادق باشند.»